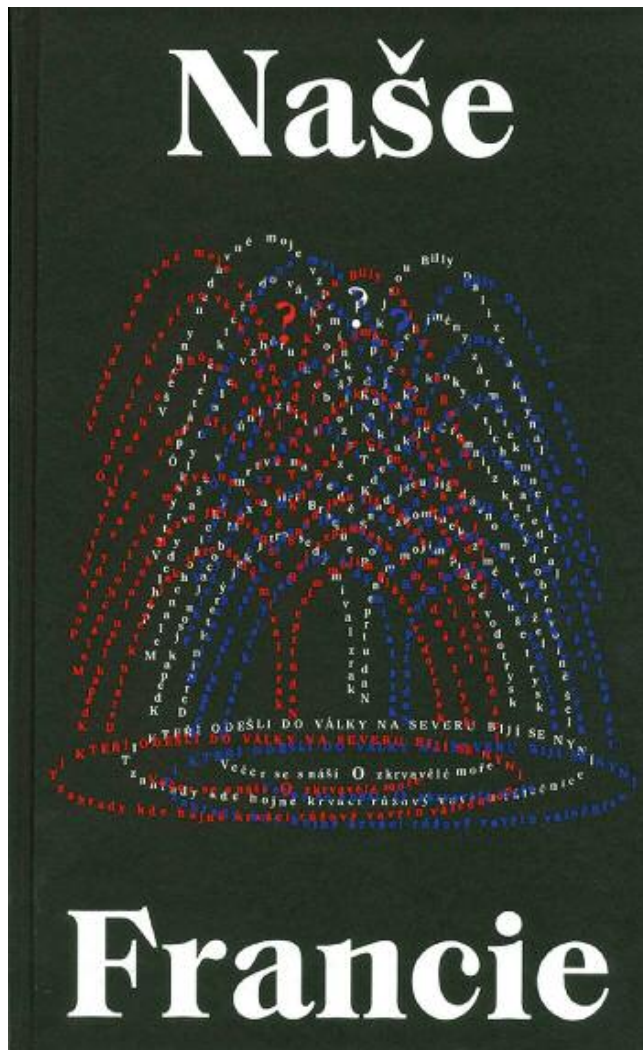

MARÈS, Antoine – RIEDLBAUCHOVÁ, Tereza (edd.). *Naše Francie: francouzská poezie v českých překladech a ilustracích 20. století*. Překlad Naděžda Macurová a Jiří Pelán. Praha: Památník národního písemnictví, 2018. ISBN 978-80-87376-44-7.

*Francie! Země asfaltovaná sladkými sny,
Letovisko četných andělů,
K tobě přijít bych chtěla
jen po kolenou*

*Stále voníš jarem,
Země vyšívaná karafiáty básníků
A sny milenců*

*Tvé chrpy jsou modřejší
Tvé holubice bělejší
Tvá ústa červenější než kde jinde*

*Jak se nerozplynout tobě u nohou,
Jediná země, v níž chci spočinout,
Kde ptáci zpívají jen francouzsky*

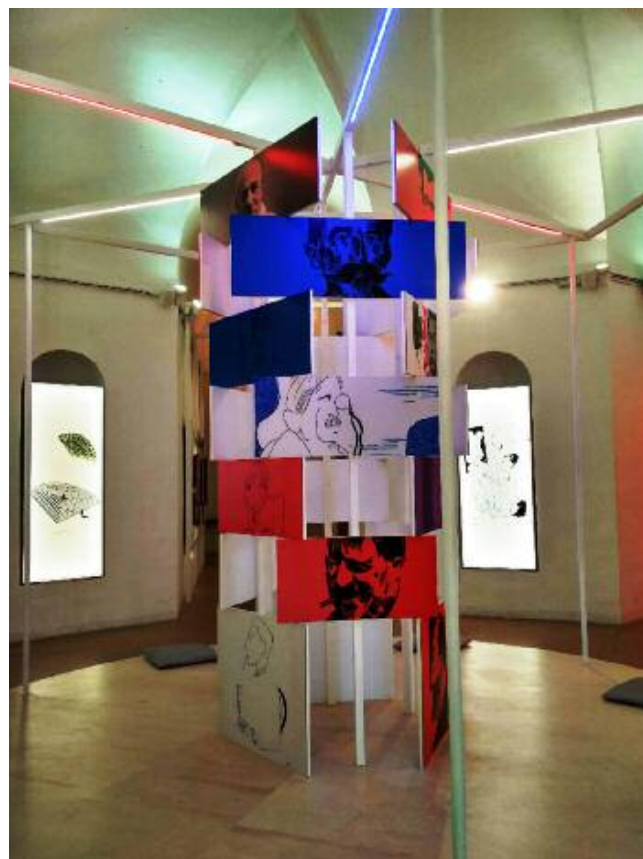
*Něžný domove květinových bitev,
A hvězd ze zlata desetitisíců karátů,
Francie, přijmi tu daň z mého srdce!*

Claire Goll: Hymne à la France
(Tendres impôts à la France, 1920), přel. JK.

Výpravná vědecká kolektivní publikace byla vydána jako doprovodný katalog k velkolepé výstavě „Naše Francie. Francouzská poezie v českých překladech a ilustracích“, kterou uspořádal Památník národního písemnictví společně s Francouzským institutem v Praze v roce 2018 (vernisaž proběhla 10. května 2018 a výstava byla k vidění až do 31. října 2018) v letohrádku Hvězda u příležitosti 100. výročí vzniku Československé republiky, k němuž významnou měrou přispěla právě Francie. Výstavu inicioval přední francouzský bohemista prof. Antoine Marès, vedoucí Katedry soudobých dějin střední Evropy na pařížské Sorbonně, renomovaný historik a zasvěcený milovník a znalec české knižní kultury. Spolu s pracovníci Památníku Terezou Riedlbauchovou představili

prostřednictvím více než 130 českých ilustrovaných knižních překladů francouzských děl, které dokládají silný inspirující vliv, jež měla francouzská literatura na českou kulturu od konce 19. a zejména v první polovině 20. století. Francouzská poezie byla silným inspiračním zdrojem nejen pro české básníky a literáty, ale také výtvarníky a v přeložených textech a doprovodných ilustracích se stávala (a dodnes stává) součástí českého literárního a uměleckého světa a je tak vnímána a přijímána širokou domácí čtenářskou obcí. Česká literatura i knižní ilustrační tvorba se francouzskou poezií inspiruje dodnes. Výstava ukázala, jak je překladová orientace vedoucí od Villona až po Préverta a moderní básníky 20. století stále živá a kolik překladů i různých překladových verzí vznikalo a vzniká. I to, jak velcí čeští básníci a překladatelé, jako byl Holan, Hrubín, Nezval či Seifert, navazovali na své předchůdce neméně zvučných jmen Vrchlického a Čapka. Vystaveny byly knižní překlady děl Françoise Villona, Arthura Rimbauda, Guillauma Apollinaira a dalších velkých francouzských básníků, jež vycházely v Čechách a na Moravě v nejruznějších obdobích a různých vydáních. Ty byly doplněny soubory ilustrací Františka Kupky, Jindřicha Štyrského, Toyen, Josefa Šímy, Františka Kubína, Zdeňka Sklenáře,

Františka Tichého či Karla Teiga nebo Ludmily Jiřincové a řady dalších ilustrátorů. Autoři a kurátoři výstavy výtěžili nejen bohaté a dosud málo využitě knižní a archivní fondy Památníku národního písemnictví, ale měli k dispozici také rozsáhlou soukromou bohemikální sbírku prof. Marèse, který je českou literaturou a kulturou okouzlen od své první návštěvy Prahy v sedmdesátých letech minulého století a knižní materiál, zejména poezii, intenzivně a cílevědomě sbírá po pražských antikvariátech již od doby svého působení ve funkci ředitele Francouzského ústavu pro výzkum ve společenských vědách v letech 1998–2001. Veřejnost měla tak možnost zhlédnout řadu knižních i výtvarných unikátů, které byly vystaveny vůbec poprvé. V působivém interiéru letohrádku Hvězda a ve zdařilém architektonickém pojetí byly exponáty seskupeny do pěti tematických oddílů (1. od Villona po Voltaira, 2. romantismus a velké básnické osobnosti – Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, 3. přelom 19. a 20. století – S. Mallarmé, G. Apollinaire, 4. 20. století od P. Valéryho po Y. Bonnefoye, 5. surrealismus a jeho následovníci). Veřejnosti, a nejen té odborné z okruhu akademiků a knihovníků, se tak naskytla jedinečná příležitost seznámit se na konkrétním literárním a výtvarném materiálu v časové posloupnosti s dějinami českých překladů francouzské poezie a výtvarnými artefakty českých umělců vztahujícími se k těmto překladům nebo se jimi volně inspirujícími, tedy jak s francouzskou, tak českou knižní kulturou 19. a 20. století.

Záměrem výstavy bylo, dle slov A. Marèse, „*umožnit vzájemné setkání Francouzů či Pařížanů a Čechů*“. Mnozí z návštěvníků byli patrně překvapeni množstvím, různorodostí a estetickou hodnotou vystaveného materiálu, který se podařilo v ucelené syntéze vystavit (to, že vybrat to nejlepší z 800 knižních titulů překladů francouzské poezie nebyl nijak jednoduchý úkol, ostatně přiznává i prof. Marès). Tato knižní výstava se vedle výstavy děl Františka Kupky, jež proběhla rovněž v druhé polovině loňského roku a k vidění byla ve Valdštejnském paláci ještě na začátku roku 2019, a výstavy děl Josefa Šímy, dalšího umělce spjatého s francouzskou a českou kulturou, která se uskutečnila v týchž prostorách na jaře a v létě 2019, stala důstojnou oslavou francouzsko-českých vzájemných vztahů a vzájemné kulturní výměny a inspirace.

Recenzovaná publikace není pouhým doprovodným katalogem, ale je především reprezentativní monografií obsahující ve 20 příspěvcích rozšiřující komentář k výstavě, který doplňuje a prohlubuje pohled na vystavený materiál (překlady a ilustrace) a jako bonus přináší cennou bibliografickou a biografickou přílohu (bibliografii českých překladů francouzské poezie 20. století, soupis francouzských knih ilustrovaných českými umělci, do něhož byly zařazeny i knihy velkých ilustrátorů, jako byl Kupka, Šíma a Kubín, vydaných ve Francii, medailony českých překladatelů francouzské poezie a medailony českých ilustrátorů francouzské poezie). Kniha je skvěle ilustračně vypravena – do textu jsou zařazeny celé stránky obrazového materiálu, nejen z vystavených exponátů, ale také z knih a knižní grafiky, které se již na výstavu z důvodu místa nevešly a nemohly být vystaveny. Obrazová dokumentace zvyšuje atraktivnost knihy, ale zároveň poskytuje díky své obsahové a estetické výpovědní hodnotě čtenářům další cenné informace.

Odborným studiím předchází jednak úvodní slovo ředitele Památníku národního písemnictví Zdeňka Freislebena (*Dialog v čase*), rekapitulující spolupráci Památníku s francouzskými institucemi počínaje devadesátými lety minulého století, a jednak úvodní zamyšlení hlavního autora knihy Antoina Marèse nad historií česko-francouzských vztahů v souvislosti s nejdůležitějšími „osmičkovými“ milníky dějin českého národa (*Blízké a vzdálené dějiny jedné výstavy, místo úvodu*). Datum 1918 je spjato nejen se vznikem republiky, ale je také rozhodujícím předělem v historii česko-francouzské vzájemné spolupráce a kulturních výměn. Ty byly v následujících letech podrobeny zatěžkávacím zkouškám (ať to byla léta těsně po Mnichovu a období druhé světové války, nástup komunismu a rok 1948, nebo nadějná šedesátá léta s vrcholem roku 1968, či období „normalizace“ v letech následujících ukončené rokem 1989). Marès nás seznamuje s autorským záměrem a koncepcí výstavy a uvádí důvody, proč to byla právě poezie, na niž zaměřil svou pozornost, svěří se s problémy, s nimiž se autoři museli vypořádat při obsahovém, žánrovém a časovém vymezení vystavovaného materiálu, i s tím, jakým způsobem probíhal výběr knih.

První oddíl, nazvaný „Francouzská a česká poezie“, přináší tři komparatisticky pojaté příspěvky: stat' předního francouzského odborníka na srovnávací literaturu, člena akademického Institutu de France Pierra Brunela (*Otázky básnického překladu*), článek Xaviera Galmiche, profesora české literatury na Sorbonně („*Od jedny řeči k druhé je pro obě strany stejně daleko*“: *Hanuš Jelínek jako příklad zprostředkujícího ambidextra*), článek Jovanky Šotolové, lektorky Ústavu translologie Filozofické fakulty Karlovy univerzity (*Francouzská poezie očima českých čtenářů a její místo na českém knižním trhu*). Čtvrtý zařazený pří-

spěvek, *Dějiny kolektivní antologie* z pera Antoina Marèse, podává hodnotící přehled knižní produkce českých překladů a českých ilustrací francouzské poezie (jak monografií, tak antologií) po jednotlivých obdobích počínaje francouzskou literaturou středověku a 18. stoletím a básníky druhé poloviny 20. století konče.

Do druhého oddílu, nazvaného „Francouzští básníci a český překlad“, bylo zařazeno pět příspěvků, v nichž jejich autoři věnují pozornost recepci některých významných francouzských básníků v českých zemích. Jiří Pelán v článku *České překlady Françoise Villona* srovnává, jak se s překladem Villonova díla vyrovnávali čeští překladatelé (Vrchlický, Fischer, Eisner, Loukotková, Francl, Businský), a dochází k závěru, že překlady Otakara Fischera jsou i po 80 letech stále nepřekonané. Zuzana Raková, romanistka z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, se podrobně zabývá překlady básní Paula Verlainea do češtiny, a to od prvních časopiseckých ukázek na konci 19. století až po dnešní dobu (*České básnické překlady Verlainea*). I když do dneška nebylo z Verlaineova díla přeloženo vše, patří Verlaine k nejpřekládanějším a také nejvydávanějším francouzským básníkům u nás, zejména v Hrubínových a Franclových překladech. Stať *České překlady Charlese Crose a Tristana Corbièra* Evy Beránkové-Voldřichové působící v Ústavu románských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy se zabývá recepcí poezie dvou francouzských básníků druhé poloviny 19. století, kteří patřili do okruhu tzv. „prokletých básníků“, tak, jak byla překládána a vydávána v českém prostředí. Další pražští romanisté Závěš Šuman a Catherine Ébert-Zeminová se věnují českým překladům básní symbolisty Stéphanu Mallarmého v článku *Náš Mallarmé* a literární historik a překladatel Aleš Pohorský podrobně rozebírá v příspěvku *Apollinairovo Pásmo a sedmero českých překladů* vliv Apollinairova „Pásma“ na českou moderní avantgardu a hodnotí jeho české překlady, a to od překladu Karla Čapka, který zůstal až do šedesátých let minulého století bezkonkurenčně jediným překladem této slavné Apollinairovy básně, až po překlady z poslední doby (Kopta, Sýs, Skarlant, Francl aj.).

Třetí oddíl („Francouzští básníci a české ilustrace“) obsahuje šest studií, které se týkají knižní ilustrace a jejich tvůrců. Příspěvek historika umění Jana Rouse (*Magnetické pole aneb krásná kniha mezi Francií a Čechami*) se zamýšlí nad tím, jakou roli hraje při vydávání tzv. „krásných knih“ vydavatel, nakladatel, typograf a ilustrátor, a upozorňuje na

to, že role nakladatele byla v české knižní produkci až do roku 1948 stěžejní, a to zejména v oblasti vydávání překladů francouzské literatury. I když v dnešní době tvoří bibliofilské tisky malou část knižní produkce, potřeba vytvářet krásné knihy stále existuje. Česká kunsthistorička žijící v Paříži specializující se na malířství 19. století Markéta Theinhardt se zabývá knižními ilustracemi Františka Kupky, historička umění Mariana Šindelková a redaktorka, překladatelka, romanistka Vlasta Dufková se zaměřily na knižní ilustrace Josefa Čapka (*Čapkovy ilustrace francouzské poezie*), s knižními ilustracemi Josefa Šímy seznamuje Anna Pravdová (*Josef Šíma a francouzští básníci*), historičku umění Lenku Bydžovskou, kurátorku řady výstav týkajících se avantgardního umění, zaujala osobnost Jindřicha Štyrského (*Jindřich Štyrský jako ilustrátor francouzské poezie*) a konečně ilustrace Toyen, „královny české avantgardy“ (a také avantgardy pařížské) pobývajících dlouhá léta ve Francii, charakterizuje příspěvek *Mezi slovem a obrazem. „Realizovaná“ poezie Toyen*, jehož autorem je Bertrand Schmitt, francouzský básník a esejistka žijící rovněž střídavě v Praze a Paříži.

Čtvrtou část knihy („Svědectví překladatelů a básníků“) pak netvoří studie, ale najdeme v ní tři osobní svědectví českých překladatelů a básníků, kteří referují o svém přístupu k překládaným textům a vyznávají se z lásky k francouzské literatuře. V článku *La route de France* to je český literární historik a překladatel, romanista Jiří Pelán, spisovatel a básník píšící česky i francouzsky, v eseji *Od vlastního k přivlastnění a zase zpět. Na cestě českého básnického překladu z francouzštiny* publicista a bývalý diplomat Václav Jamek a v úvaze *Nalézt místo a formuli aneb Co pro mne znamená francouzská poezie* Miloslav Topinka, básník a esejistka, jehož „erbovním básníkem“ je vedle Ch. Baudelaira, G. Nervala především Arthur Rimbaud.

Co dodat na závěr? Dovolím si citovat slova velvyslance Francouzské republiky v České republice pana Rolanda Galharagua, která pronesl na vernisáži výstavy a jimiž vysvětlil přítomným účastníkům volbu názvu výstavy i této monografie: „Název ‚Naše Francie‘, odkazující na titulní skladbu z antologie poezie Hanuše Jelínka publikované v roce 1934, potvrzuje, že vazby, které spojují naše dva národy, byly vytvořeny kolem této společné vášně pro umění a slovo.“

PhDr. Jaroslava Kašparová, Ph.D.